

Фрикас Іванна
ст. гр. ФМ-11
Тернопільський національний економічний університет
Ivanka.frikas@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З. М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В умовах ринкової економіки бюджет виступає одним з головних інструментів держави у проведенні економічної та соціальної політики, реалізація якої відбувається за допомогою таких економічних форм як доходи та видатки бюджету, що виражають послідовні етапи перерозподілу вартості суспільного продукту [1, с. 145].

Склад, методи та форми мобілізації доходів Державного бюджету України залежать від системи і методів господарювання, а також від економічних завдань, які вирішує суспільство в той чи інший період.

Стаття 29 Бюджетного кодексу України визначає види доходів загального фонду Державного бюджету України та джерела формування спеціального фонду в частині доходів.

Упродовж 2010–2016 рр. спостерігалось підвищення частки доходів Державного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП з 21,61% у 2010 р. до 25,68% у 2016 р. на 4,07% та підвищення частки доходів Державного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у доходах Зведеного бюджету України з 74,4% до 78,19% відповідно на 3,79%.

Наведені дані свідчать про посилення ролі держави у розподільчих процесах та збільшення централізації значної частки ВВП у розпорядження центральних органів державної влади.

Розглянемо детальніше практику формування доходів Державного бюджету України.

У 2016 р. до Державного бюджету України надійшло 616283,2 млн. грн., у т.ч. доходів без урахування трансфертів – 612111,6 млн. грн., трансфертів з місцевих бюджетів – 4171,6 млн. гривень.

Доходи Державного бюджету України порівняно із 2015 р. зросли на 81588,4 млн. грн., або на 15,3%. Фактичні надходження становили 101,4 відсотка річного показника, затвердженого Верховною Радою України, зі змінами, або 97,6% річного розпису з урахуванням змін, внесених розпорядниками коштів державного бюджету за спеціальним фондом, в частині власних надходжень та видатків без внесення відповідних змін до

Закону України про державний бюджет на відповідний рік (відповідно до частини четвертої статті 23 Бюджетного кодексу України).

У 2016 р. порівняно із 2015 р. найбільшими темпами зростали : податок та збір з доходів фізичних осіб – на 43,5% (або на 9998,9 млн. грн.), податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів – на 30,8% (збільшення на 42688,9 млн. грн.), податок на прибуток підприємств – на 56,3% (або на 19567,8 млн. грн.), акцизний податок – на 42,8% (або на 27011,9 млн. грн.), податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів з урахуванням відшкодування ПДВ – на 36,2% (збільшення на 14366,8 млн. грн.), рентна плата за користування надрами – на 7,3% (або на 2709,5 млн. грн.), власні надходження бюджетних установ – на 29,1% (або на 7677,2 млн. грн.) та частини чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств, що вилучається до бюджету, та дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських організацій, у статутних капіталах яких є державна власність, на 64,6% (або на 4622,8 млн. гривень).

У структурі доходів Державного бюджету України у 2016 р. частка податкових надходжень становить 81,8% (зростання на 5,2 в.п. порівняно із 2015 р.) загального обсягу надходжень, неподаткових – 16,8% (зменшення на 5,6 в.п. порівняно із 2015 р.) відповідно. Це пояснюється тим, що у 2015 р. до державного бюджету надійшли кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України» у сумі 61803,6 млн. грн. (за 2016 р. – 38163,8 млн. грн. відповідно) та від продажу 3G ліцензій у сумі 8770,4 млн. гривень [2].

Податкові надходження до Державного бюджету України у 2016 р. становили 503879,4 млн. грн., неподаткові – 103643,7 млн. грн. відповідно.

У структурі податкових надходжень державного бюджету у 2016 р. найбільшу питому вагу займали податок на додану вартість – 46,7%, акцизний податок – 17,9%, податок та збір на доходи фізичних осіб – 11,9%, податок на прибуток підприємств – 10,8%, рентна плата за користування надрами – 7,9% та ввізне мито – 4,0%.

У структурі неподаткових надходжень у 2016 р. найбільшу питому вагу займали кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України», – 36,8%, власні надходження бюджетних установ – 32,9% та частина чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств, що вилучається до бюджету, та дивіденди, нараховані на акції (частки, паї) господарських організацій, у статутних капіталах яких є державна власність, – 11,4% та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій – 5,2%.

Беручи до уваги структуру доходів державного бюджету, констатуємо, що податковий метод є основним методом формування доходів зазначеного бюджету. Роль неподаткового методу формування надходжень бюджету держави щороку зменшується, оскільки питома вага неподаткових надходжень має тенденцію до зменшення.

Практичне застосування податкового методу формування бюджетних коштів передбачає використання фінансового інструменту бюджетного механізму держави – податків, які характеризуються безповоротністю, примусовістю справляння, надійністю, регулярністю та стабільністю надходження. Дія податків залежить від таких фінансових важелів: ставки податків, податкові пільги, податкові канікули, пеня, інші санкції за порушення податкового законодавства тощо.

Зважаючи на конфлікт інтересів, який неминуче виникає між платниками податків та державою, і проявляється у несвоєчасній та неповній сплаті платниками податкових зобов'язань до державного та місцевих бюджетів, використання податкового методу формування бюджетних коштів супроводжується виникненням податкового боргу.

Зростання податкового боргу призводить до втрат бюджету, недостатнього рівня бюджетного забезпечення реалізації функцій держави, посилює макроекономічну незбалансованість і є причиною сповільнення соціально-економічного розвитку держави (відображається у зниженні доходів, видатків державного та місцевих бюджетів, ВВП, сукупного попиту, сукупної пропозиції та зростанні дефіциту бюджету, темпів інфляції, рівня безробіття) [3, с. 29].

За цих обставин резервом зростання доходів державного бюджету та одним із шляхів зменшення бюджетного дефіциту є мінімізація податкового боргу.

Література:

1. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 687 с.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – 90 с.
3. Кізіма А. Механізм формування бюджетних коштів в контексті забезпечення соціально-економічного розвитку держави / А. Я. Кізіма, З. М. Лободіна / Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 3/2. – С. 25–31.